

UNVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vztah vězně a vychovatele v prostředí vězeňské služby

Tereza Červená

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „*Vztah vězně a vychovatele v prostředí vězeňské služby*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedla jsem v ní všechny použité podklady a literaturu.

V Ústí nad Orlicí dne 16. 3. 2024

.....
Tereza Červená

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří všem, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Především však děkuji Mgr. Jakubu Vávrovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, trpělivost a cenné rady.

Anotace

Jméno a příjmení:	Tereza Červená
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Jakub Vávra, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Vztah vězně a vychovatele v prostředí vězeňské služby
Název v angličtině:	The relationship between prisoner and educator in the prison service environment
Zvolený typ práce:	Bakalářská práce
Anotace práce:	Bakalářská práce zkoumá dynamiku vztahu mezi vězněm a vychovatelem v prostředí vězeňské služby. Hlavním cílem je analyzovat faktory, které ovlivňují tento vztah. Teoretická část se zabývá rolí vychovatele ve vězeňském prostředí, interakcemi mezi vězněm a personálem, programy zacházení s vězni a celkovým personálním zabezpečením věznice. Empirická část zahrnuje výzkum, který zkoumá témata jako důvěra, respekt, konflikty a spolupráce. Výsledky naznačují, že klíčovým faktorem pro pozitivní vztah mezi vězněm a vychovatelem je vzájemná důvěra a respekt.
Klíčová slova:	Vězeňská služba, trest, vztah, prostředí
Anotace v angličtině:	Bachelor's thesis examines the dynamics of the relationship between inmate and educator in the context of prison services. The main goal is to analyze the factors influencing this relationship. The theoretical part addresses the role of the educator in the prison environment, interactions between inmates and staff, inmate treatment programs, and overall prison staffing. The empirical part includes research exploring topics such as trust, respect, conflicts, and cooperation. The results suggest that the key factor for a positive relationship between inmate and educator is mutual trust and respect.
Klíčová slova v angličtině:	Prison service, punishment, relationship, environment.
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1 – seznam výzkumných otázek Příloha 2 – transkripce rozhovoru 1–3
Rozsah práce:	37
Jazyk práce:	CZ

Obsah

Úvod.....	7
1 Vymezení pojmu vztah.....	8
1.1 Vztahy ve věznici	9
2 Trest odnětí svobody	11
2.1 Výkon trestu odnětí svobody	11
2.2 Účel trestu odnětí svobody	12
2.3 Přijímání k výkonu trestu.....	14
2.4 Druhy provinění.....	14
3 Vězeňský systém	16
3.1 Personální zabezpečení věznice.....	17
3.2 Vězeňská služba.....	17
3.3 Role vychovatele	18
3.4 Programy zacházení	19
3.5 Zacházení s vězni.....	21
4 Cíle výzkumu a formulace výzkumných otázek	25
5 Metodologie výzkumu	26
5.1 Kvalitativní výzkum	26
5.2 Charakteristika účastníků výzkumu.....	26
5.3 Kritéria pro účast ve výzkumu:.....	27
5.4 Postup sběru dat.....	27
5.5 Analýza a zpracování dat.....	28
6 Výsledky	30
7 Diskuze	34
8 Limity výzkumného šetření	36
Závěr.....	38
Seznam literatury	39

Seznam tabulek.....	42
Seznam příloh	43

Úvod

Komunikace, empatie, pochopení nebo třeba tolerance: toto všechno jsou schopnosti a dovednosti, kterými by měl člověk disponovat, alespoň tedy z primárního pohledu. Nelze pochopitelně tolerovat veškeré chování všech osob, co ale myslím, že lze, je zjistit motivaci k činům nebo ke krokům, které my lidé konáme za různým účelem. Důležité je uvědomění si, že není všechno pouze tak černobílé, jak se může na první pohled zdát. Díky tomuto pohledu vznikla v mé hlavě i motivace k psaní na téma, které se zaobírá vztahem mezi osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a personálem věznice, zejména tedy mezi vězněm a vychovatelem.

V mém okolí se nachází lidé, kteří si prošli trestem odnětí svobody, někteří dokonce opakovaně. Téma recidivy ovšem není primárním účelem mé práce, jako spíše rozdělení a přiblížení fungování věznic v našem státě. Nedílnou součástí je také personální zastoupení lidmi, kteří se svým přístupem mnohdy mohou zasloužit o uvědomění, v nejlepším případě napravení nesprávného vzorce chování. Jako studentku vychovatelství a speciální pedagogiky mě toto téma zajímalo zejména i z pohledu výchovného, protože si myslím, že by se dalo připodobnit ke škole, nebo k jinému výchovnému ústavu, kde je taktéž snaha personálu vychovat a ukázat správnou cestu jedincům v jejich životě. Vězeňská služba je prostředí plné různých lidí, různých osudů a zvyklostí. Prolínají se zde lidské příběhy a osudy. Proto vztahy, které se objevují na půdě věznice, bývají často složité a dynamické a vzhledem k této skutečnosti je žádoucí zajistit co nejsnazší, ale ne nejjednodušší průběh trestu.

Text této práce je koncipován do dvou částí, přičemž v první teoretické části bych ráda přiblížila samotný vztah jako takový, kdy slovo samotné je velmi variabilní a můžeme si ho představit v různých životních situacích a silách. Následně po rozdělení věznic na území naší země bude věnována pozornost trestům odnětí svobody, a dalším alternativním trestům, jako je domácí vězení, obecně prospěšným pracím nebo trestům podmíněného odsouzení s dohledem.

1 Vymezení pojmu vztah

Vztah si lze vyložit různými definicemi podle toho, jak jej jednotliví autoři chápou, ale také dle kontextu, ve kterém se nachází. Často se v běžném životě setkáváme s různými typy vztahů. Zatímco partnerské vztahy zahrnují romantické nebo intimní aspekty, tak například pracovněprávní vztahy se týkají pracovních podmínek a profesních interakcí mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Můžeme se ale podívat i na definice vztahů mezilidských, které často zahrnují přátelství, rodinné vazby, nebo jiné širokospektrální společenské interakce. Základem interakce každého člověka jsou však vztahy sociální, které se odrážejí na každodenních interakcích a komunikaci, a tyto vztahy nám určují, jak se k sobě lidé chovají v různých společenských situacích (Bednář, 2013). „*I když člověk je jedinečná individualita, jedinečný aktér sociálních vztahů s ostatními, tyto vztahy jsou založeny na totožných základech, odehrávají se v podobném kulturním prostředí, jsou transformovány podobnými životními body a milníky*“ (Bednář, 2013, str. 26). Bednář (2013) ve své knize také uvádí, že společenské vztahy mají určitá jasně daná pravidla, díky kterým jedincům ve svém okolí přiřazujeme určitý význam, potažmo váhu.

Primárním vztahem, který v našem životě, potažmo v životě každého jedince, vzniká, je vztah s matkou nebo mateřskou postavou. Tento vztah má vliv především na formování charakteru a kvality dalších vzniklých vztahů v průběhu života. Schopnost navazovat vztah s osobou, která o jedince pečuje, je vlastní nejenom lidem, ale i mnoha dalším živočišným druhům. Tento proces vytváření si vztahu k pečující osobě vzniká již v raném dětství, kdy dítě potřebuje ochranu a blízkost, kterou hledá zpravidla u své matky. Tato vazba je základem pro rozvoj několika různých schopností, důvěry nebo emoční stability (Vymětal, 2004).

Vztah můžeme rozdělit do tří podskupin. První skupinou jsou vztahy formální. Tento typ vztahů můžeme charakterizovat jasnou a definovanou strukturou, která je určena organizačními pravidly a hierarchií daných aktérů. Typickým příkladem formálního vztahu jsou vztahy mezi nadřízenými a podřízenými zaměstnanci. V rámci těchto vztahů máme jasně definovány dané role, odpovědnost, nebo například očekávání jedné, ale i druhé strany. Formální vztahy pro nás mohou být klíčové zejména z pohledu očekávání správného fungování jak firmy nebo organizace, vzhledem k tomu, že nám poskytují jasné mantinely pro řízení a koordinaci činností. Naopak neformální vztahy jsou často spontánní a vyvíjejí se mimo oficiálně vymezenou strukturu. Mohou vznikat na základě osobních rozhodnutí a sympatií k danému člověku, společných zájmů, nebo spolupráce, kterou si situace žádá. Tyto vztahy jsou důležité zejména z hlediska podpory. V neposlední řadě se jedná o vztahy reálné, u kterých hovoříme

o kombinaci prvků jak formálních, tak ale i neformálních vztahů. Reálné vztahy vznikají na základě respektu nebo důvěry jednotlivých jedinců, bez ohledu na profesní nebo jiné postavení. U této formy vztahů může být významným aktérem taktéž sdílená kultura či hodnoty mezi jednotlivci, popřípadě skupinami (Bednář, 2013).

1.1 Vztahy ve věznici

Vztahy ve věznici mohou pravděpodobně vznikat na všech třech úrovních. My se zaměříme především na vztahy vězňů a vězeňského personálu. To, jakým směrem se odvíjí vztah mezi odsouzenými a personálním zastoupením věznice, je klíčové pro celkovou atmosféru a fungování vězeňského prostředí (Šabatová, 2016).

Vězení jako takové je specifická forma společnosti, která má svá jasně definovaná pravidla a normy, které jsou odlišné od těch, které platí ve vnějším světě. V uzavřeném světě vězeňského systému vznikají jedinečná společenská uspořádání, která se v mnoha směrech prolínají a jsou si vzájemně podobná napříč všemi věznicemi bez ohledu na danou úroveň zabezpečení nebo jejich denní režim. Ve vězeňské společnosti se setkáváme s vymezenými strukturami, hierarchií a pravidly, která definují chování a interakce mezi vězni samotnými i mezi vězni a vězeňským personálem. Toto specifické uspořádání zahrnuje nejen formální, ale i neformální normy, které vznikají často na základě doby strávené ve vězení, schopnosti přizpůsobit se danému náročnému prostředí, nebo dokonce i na pověsti daného vězně. Naopak pokud se jedná o interakce s vězeňským personálem, jedná se o přísná pravidla, která mají za hlavní cíl udržení pořádku a bezpečnosti uvnitř vězeňské instituce. Daný univerzální charakter vězeňské společnosti nám pomáhá uchopit utváření vztahů v tomto prostředí a pochopit danou podstatu strategií (Pinerová, 2021). Kvalita těchto vztahů je důležitá zejména proto, že bezprostředně ovlivňuje to, jak se obě strany v daném prostředí cítí. Pokud jsou vztahy mezi personálním zastoupením vězeňské služby a odsouzenými konfrontační, je pravděpodobné, že mohou vznikat konflikty, které samozřejmě zhoršují jak pracovní prostředí, tak ale i životní podmínky obou zúčastněných stran. Vězeňské prostředí je náročné samo o sobě, a pokud by mělo zhoršující se prostředí eskalovat do násilí, popřípadě jiných forem nepřátelského chování, automaticky by se mohlo zhoršit fungování v už tak náročném prostředí. Naopak konstruktivní vztahy jsou založené na empatii, vzájemném respektu a dalších pilířích, které mohou podstatně pozitivně změnit celkovou atmosféru ve vězeňském prostředí. Za předpokladu, že se zaměstnanci a osoby odsouzené k trestu odnětí svobody dokáží vzájemně respektovat, podporovat se a spolupracovat, je to cesta ke kvalitnějšímu fungování vězeňského systému.

Pozitivní, potažmo konstruktivní přístup podporuje rehabilitaci vězňů i následnou reintegraci do společnosti po propuštění z výkonu trestu, což můžeme předpokládat, že je cílem převážné většiny vězeňských programů. V našem prostředí ovšem vede situace zaměstnance věznice k přístupu, který je založen na kontrole a podřízenosti. Tato podoba práce s odsouzenými vězni může pramenit z několika faktorů. Jedním z nich může být nedostatek odborného personálu v sociálním odvětví vězeňské služby. Pokud má věznice nedostatek odborného personálu, nevzniká dostatečný prostor na individualizovanou péči a práci s vězni. Je pochopitelné, že při vzniku této situace se zaměstnanci přikloní spíše na stranu metod řízení, které se zaměřují na udržení pořádku a kontroly pomocí moci, i přesto, že tento přístup může být často méně efektivní. Pro zlepšení podmínek a celkové atmosféry ve vězeňském prostředí by bylo žádoucí získat dostatečný počet kvalifikovaných odborných zaměstnanců, kteří by mohli lépe poskytovat individualizovanou podporu osobám odsouzeným k výkonu trestu odnětí svobody. S tím souvisí i jejich následné vzdělávání a školení v oblasti komunikace, mediace a podobně. S dostatečným množstvím zaměstnanců, kteří využívají novodobé prostředky a jsou dostatečně proškolení v daných ohledech by bylo možné zajistit prostředí, ve kterém budou vztahy mezi vězni a personálem založeny na vzájemném respektu a spolupráci, což by mělo pozitivní dopad na jak úspěšné rehabilitační programy, tak ale i na celkovou atmosféru v prostředí vězeňské služby (Šabatová, 2016).

2 Trest odnětí svobody

Odnětí svobody je trestní sankce, která je ukládána soudem a její výkon se výhradně odehrává ve vazebních věznicích a zvláštních odděleních vazebních věznic. Základními pilíři tohoto trestu je jednak pozitivní působení na odsouzené vězně k tomuto trestu tak, aby se výrazně snížila pravděpodobnost recidivy a jedinec byl schopný vést po propuštění život v souladu se zákonem. Zároveň, je důležitá jejich podpora ke schopnosti vést po propuštění zákonný život. Nedílnou součástí odnětí svobody je kladení důrazu na to, aby vězni úspěšně prošli procesem rehabilitace, který může zahrnovat různé programy, terapie nebo vzdělávání. Dalším důležitým aspektem je taktéž podpora vězňů v rozvoji individuálních schopností, dále také schopností vést zákonný život, s čímž souvisí i budování si zdravých sociálních kontaktů a podporu v řešení osobních problémů, které by mohly vést k recidivě. Můžeme tedy konstatovat, že věznice nejenže poskytují trest za spáchané protiprávní jednání, ale i příležitost pro osobnostní růst a změnu, která je klíčová pro snížení míry opakovaného páchání činnosti, která by byla v rozporu se zákonem. Obecně vzato, trest odnětí svobody není pouze o izolování jedince, který svým jednáním ohrožoval či škodil sobě nebo svému okolí, ale především o jeho transformaci a přípravě na úspěšný život v souladu se zákonem po propuštění z vězení. Díky tomuto přístupu můžeme hovořit o snaze v dlouhodobé zlepšování bezpečnosti ve společnosti a také o významné redukci trestných činů (zákon č. 169/1999 Sb.).

Trest odnětí svobody se dle zákona 40/2009 Sb., § 55 ukládá v maximální výši na dvacet let, pokud se nejedná o výjimky zmíněné v § 54, kde se jedná o zvlášť závažný zločin, u kterého se lhůta odnětí svobody může rovnat třiceti letům, nebo trestu doživotí, § 59 kde hovoříme o opakovaně způsobeném závažném zločinu a § 108. Zde hovoříme o spáchání zločinu ve prospěch organizované zločinecké skupiny. U takových výjimek se trest zvyšuje až o jednu třetinu, tedy nesmí přesáhnout hranici třiceti let. Trest odnětí svobody podle § 52 odst. 2 rozumíme nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, nebo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, nestanoví-li trestní zákon jinak (zákon č. 40/2009 Sb.).

2.1 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody se zpravidla ukládá k vykonání ve věznici s ostrahou, popřípadě se zvýšenou ostrahou. K zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou dojde u pachatele, kterému byl udělen trest výjimečný, nebo způsobil závažný trest dle § 54, 108 zákona

č. 40/2009 Sb. Při výkonu trestu odnětí svobody může dojít k přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice, a to zejména ve chvíli, shledá-li soud že toto přeřazení může ovlivnit a přispět k nápravě odsouzeného (zákon č. 40/2009 Sb.).

„Objektem vězení, který je zadržován ve veřejném zájmu v pravomoci vězeňské služby, je obviněná osoba v přípravném řízení trestním, obžalovaná osoba v řízení před soudem a odsouzená osoba po nabytí právní moci rozsudku soudu“ (Popelka, 2011, str. 8).

Samotný výkon trestu odnětí svobody je nepředstavitelným trestem pro kohokoli, kdo si takový trest nemohl sám prožít. Proto je důležité dbát na dostatečné udržení životních podmínek vězněných osob tak, aby nedocházelo k přílišnému omezování a aby systém vězeňství jako takový neměl za následek markantní pokles životní úrovně. Každá vězeňská instituce by měla mít za cíl věnovat značnou snahu k udržení životních podmínek kompatibilních s lidskou důstojností, zároveň tedy i snižovat nepříznivé působení na odsouzené pobytem ve vězeňském zařízení, například i snahou udržení rodinných vazeb, rozšířením obzorů, informací, schopností, které dopomohou k méně náročné integraci do běžného života po propuštění z vězeňského prostředí (Popelka, 2011).

Dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů jsou vězni umístováni do věznic na základě rozdělení tak, aby byli segregováni muži od žen, ženy, které mají po dobu výkonu trestu u sebe dítě, mladiství odděleni od dospělých odsouzených, zvláště umístovány velmi nebezpečné osoby apod. (zákon č. 169/1999 Sb.).

2.2 Účel trestu odnětí svobody

Dle § 1, zákona 84/1969 Sb. je hlavním účelem trestu odnětí svobody především zabránění odsouzenému v pokračování páchané trestné činnosti. Včetně toho je také důležité vést odsouzeného k osvojování si pozitivních vzorců chování a návyků, které mu po propuštění mohou umožnit žít řádný život. Uvedený průběh zahrnuje nejen dodržování pravidel a zákonů, ale měl by také probíhat takovým způsobem, který neponižuje lidskou důstojnost. Jinými slovy můžeme říci, že účelem trestu odnětí svobody není pouze potrestat pachatele, ale zároveň ho motivovat k pozitivním změnám, které povedou k úspěšné reintegraci do společnosti. Podstatné je, aby tento cíl byl vždy naplňován s respektem k základním lidským právům a hodnotám, jako je například lidská důstojnost.

Trestání se neobjevuje pouze ve slova smyslu spjatým s vězeňským systémem, ale souvisí i s výchovou samotnou. Trest v různé podobě můžeme pozorovat nejen u lidí, ale i zvířat. Pokud ale hovoříme o trestu, který souvisí s člověkem, zejména s člověkem a trestným činem,

můžeme na to nahlížet jak z pohledu historie, tak ale i z pohledu dnešního světa hodně obdobně. Podoba trestu může mít několik dalších forem. V první řadě si můžeme uvést například odplatu, která se v rovině trestu objevovala jako první, tudíž je historicky nejstarší podobou. Tento princip nám definuje i známé přísloví „oko za oko, zub za zub“. Odplatu si také můžeme představit jako takový trest, který se výrazně podobá zločinu, který byl jedincem spáchán. Je to tedy snaha se co nejvíce přiblížit a potrestat jedince obdobně. V dnešní společnosti naší republiky ale taková to odplata není možná především z důvodu etiky, přesněji proto, že některé činy mohou být neetické či necivilizované. Druhou formou, která se ve značné míře objevuje, je izolace. Izolace znamená vyloučení jedince ze společnosti, při kterém je hlavním účelem obrana společnosti před daným jedincem a jeho činy. Lze v naší společnosti vlastně hovořit o izolaci, pokud odsouzený nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody? Odsouzený je izolován od vnějšího prostředí, zároveň ale není absolutně izolován od rodiny a vztahů, přičemž další nově vznikající vztahy může rozvíjet na půdě vězeňského zařízení. Pokud nehovoříme o trestu odnětí svobody na doživotí, je tato izolace pouze dočasná a nikdo nemůže garantovat, že odsouzený po propuštění z výkonu trestu nebude nadále vykonávat činnost v rozporu se zákonem. Třetí formou je odstrašení, kde jsme schopni hovořit o příznivém účinku jakožto o prevenci v páčání trestné činnosti ostatních osob na svobodě. Jinými slovy se můžeme domnívat, že pokud jedinci uvidí dopad spáchaných činů odsouzeného, budou se stejným chybám chtít vyvarovat právě ze strachu stejného postihu (Popelka, 2011). Můžeme se ale domnívat, že míra obav široké veřejnosti nestojí značně pouze na pilířích strachu z možných vzniklých situací, potažmo jedinců. Některé jevy mohou občany trápit více, čímž vzbuzovat negativní emoce, a z tohoto důvodu se některé jednání stává považováno za trestný čin (Tomášek, 2010). Jako poslední, neméně důležitá, je náprava. Pokud mluvíme o nápravě, nabízí se to jako jedno z nejefektivnějších řešení rehabilitace odsouzeného. Náprava by měla fungovat na takovém principu, ve kterém chceme jedinci pomoci pochopit a vyřešit důvody jeho protiprávního chování. Tyto možná naučené vzorce odstranit nebo změnit na vzorce slučitelné s právními předpisy. Náprava v tomto slova smyslu vychází z domněnky, že člověk je tvor dobrý a pouze situace nebo okolnosti ho dovedly ke spáchání trestného činu a pokud mu bude ukázán směr a cesta, jiné možnosti řešení, podaří se jej napravit. I tento směr má své zastánce, kteří tvrdí, že je to ten jediný humánní způsob napravování pachatelů trestné činnosti, který povede ke změně kriminálního chování. Jeho odpůrci naopak argumentují nedostatkem rehabilitačních a resocializačních služeb, které by prokázaly schopnost zamezovat či odvracet kriminální chování (Popelka, 2011).

2.3 Přijímání k výkonu trestu

Prvním zásadním krokem při přijetí odsouzeného do výkonu trestu je ověření jeho totožnosti, čímž se vyloučí záměna, zadržení nesprávného člověka. Po provedení osobní prohlídky je odsouzený umístěn v přijímacím oddílu věznice, zpravidla ne déle než dva týdny. Po dobu těchto čtrnácti dnů je odsouzený podroben lékařské prohlídce a analýze vnitřních a vnějších rizik, na jejichž základě je stanovený stupeň zabezpečení. Při rozhodnutí, do které věznice bude odsouzený umístěn, se Generální ředitelství Vězeňské služby řídí nejenom na základě programů zacházení jednotlivých věznic, ale má snahu zařadit jedince do věznice, která se nachází poblíž místa pobytu blízkých osob. Po přijetí do konkrétní věznice je vězeň umístěn do tzv. nástupního oddílu, který je oddělený od ostatních odsouzených. V tomto nástupním oddíle tráví odsouzený nezbytný čas, ve kterém odborní zaměstnanci věznice zpracují komplexní zprávu o odsouzeném, ve které je zahrnut i program zacházení pro konkrétního nově přichozícího vězně. Zároveň je to čas, ve kterém se odsouzený seznamuje jak se zákonem, ale i s nově poznáním prostředím věznice. Po zpracování těchto dokumentů je odsouzenému přidělen vychovatel a též je seznámen s programem zacházení (vyhláška č. 345/1999 Sb.).

2.4 Druhy provinění

Protiprávní lidské jednání či chování je velmi širokospektrální. Vzhledem k tomuto začaly vznikat tzv. kategorie, kam můžeme zařazovat porušování norem podle míry provinění. Pokud se podíváme do minulosti, bylo právo a protiprávní jednání rozdělováno do třech kategorií, čemuž ale z hlediska historie vždy tak nebylo. Tyto kategorie nazýváme: trestný čin, přečin a přestupek. *„Přečin byl méně závažný, než trestný čin, ale závažnější než přestupek. Podle současné úpravy platné od 1. 1. 2010 opět existuje kategorie přečin, což jsou všechny nedbalostní trestné činy a takové úmyslné trestné činy, za které je podle trestního zákona možné odejmout svobodu v horní sazbě do pěti let (§ 14 odst. 2)“* (Jandourek, 2011, str. 21). Další samostatnou kategorií je tzv. zločin (Jandourek, 2011).

Protiprávní chování, potažmo pojem kriminální chování, má svůj původ z latiny, konkrétně ze slova *Crimen*, které můžeme přeložit jako vinu nebo obžalobu. Normy společnosti jsou v každé kultuře nastavené jinak, tudíž to, co považujeme za kriminální chování u nás, nemusí jasně znamenat, že je kriminálním chováním po celém světě. U jedince, jehož chování překračuje stanovené normy, tedy můžeme hovořit o kriminálním chování. Za spáchané trestné

činy může být soudem udělen trest v různé délce i různého druhu. Soudní rozhodnutí o trestech za spáchané trestné činy mohou zahrnovat jak různé délky trestů, tak ale i jejich druhy (Jandourek, 2011). Dle § 52 zákona č. 40/2009 Sb. se tresty dělí podle jejich povahy na takovéto kategorie: odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění (zákon č. 40/2009 Sb.).

3 Vězeňský systém

Vězeňství jako takové je činnost institucionalizovaná pod taktovkou našeho státu, a plně se zodpovídá platnému trestnímu právu. Tato činnost se specializuje na zadržení jedinců páchajících trestnou činností, která je v rozporu se zákonem, a jejich následné dočasné izolování od zbytku společnosti zejména za účelem jejich nápravy (Popelka, 2011).

Tento zorganizovaný celek zahrnuje podmínky vězeňství, které se věnují zajišťování jedinců páchajících trestnou činností, tedy činnost v rozporu se zákonem, a to především za účelem trestního řízení s následným výkonem vazby (Popelka, 2011). Pokud se jedná o vazbu a výkon trestu, hovoříme o dvou odlišných fázích trestního řízení. Výkon vazby i přes veškeré rozdíly oproti výkonu trestu, představuje primární setkání obviněného s vězeňskou institucí a jejími pravidly. Vazba zabezpečuje zajištění jedince v rámci preventivního opatření z několika důvodů, v nichž je důležité zamezení ovlivnění průběhu vyšetřování (Pinerová, 2021).

Základním pilířem obecných podmínek vězeňství je zajištění bezpečnosti a řádného průběhu výkonu trestu. Tyto pilíře v sobě zahrnují několik klíčových oblastí, které musí být splněny. Vězni mají právo na důstojné zacházení a respektování základních práv, což zahrnuje dostatečný prostor a vybavení pro každého vězně. V rámci vězeňských podmínek je neodmyslitelně důležitá zejména prevence manipulace, špatného zacházení či násilí. I dostatečná hygienická péče je jednou z dalších důležitých oblastí. Vězni mají dále právo na adekvátně zvolené oblečení, které odpovídá ročním obdobím či klimatickým podmínkám. Stravování by mělo být výživné a zároveň vyvážené tak, aby zaručilo zdraví vězňů. Pravidelné vycházky a cvičení kterého se mohou vězněné osoby účastnit je důležité nejen pro fyzickou stránku člověka, ale zejména má pozitivní dopad na psychické zdraví jedince. Dále je osobám ve výkonu trestu odnětí svobody umožňován kontakt s vnějším prostředím zejména prostřednictvím dopisů, telefonátů či návštěv. Všeobecně je důležité, aby podmínky ve výkonu trestu odnětí svobody a umožňovaly jim náležité podmínky pro nápravu a následnou resocializaci stále s ohledem na lidskou důstojnost (Popelka, 2011).

Speciálními podmínkami ve vězeňství můžeme nazvat takové podmínky, týkající se klasifikace vězňů, jako je například jejich rozdělení dle výkonu trestu, věku, pohlaví a podobně. Dále se bere v potaz úroveň kriminálního chování a předpokládané možnosti nápravy, přičemž můžeme brát v úvahu i jejich sociální chování a chápání. Nedílnou součástí speciálních podmínek je také personál, kde je snaha o dostatečné zajištění odborných pracovníků na počet vězněných osob. Rovněž sem zahrnujeme i kázeňské a donucovací prostředky, které musí být vždy použity v souladu s právními normami. Ochrana práv vězněných osob zahrnuje

samozřejmě i možnost podání žádostí či stížností pro zajištění dodržování práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody (Popelka, 2011).

Dle § 8 zákona č. 169/1999 Sb. dělíme věznice na našem území do dvou typů, a to podle zevního střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu. Jedná se tedy o věznice s ostrahou, nebo se zvýšenou ostrahou.

3.1 Personální zabezpečení věznic

Personál ve vězeňském zařízení můžeme rozdělit dle mnoha faktorů, dle mého názoru je zajímavé se na to podívat tímto úhlem pohledu. Ve věznicích pracují lidé jako příslušníci ve služebním poměru, a to k 31. 12. 2023 v zastoupení 61 %. V opačném případě to jsou zaměstnanci v pracovněprávním vztahu k Vězeňské službě, a to v zastoupení 39 %. Další zajímavý ukazatel je i rozdělení v kategorii zastoupení žen a mužů, přičemž ve věznicích ke stejnému datu jako u předešlého dělení pracuje pouze 29 % žen, za to u mužů hovoříme o 71 % (Hochová, 2023).

3.2 Vězeňská služba

Vězeňskou službu v české republice řídí generální ředitel Vězeňské služby, který je zpravidla jmenován ministrem spravedlnosti. V jehož kompetenci je samozřejmě nejen jmenování, ale i případné odvolání z funkce. Za činnost Vězeňské služby je generální ředitel odpovědný, a proto se za svou činnost také ministrovi spravedlnosti zodpovídá. Pod vězeňskou službu nespadá pouze generální ředitelství, ale také věznice, vazební věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborná učiliště, ale i Akademie vězeňské služby. Generální ředitelství má na starost také dohled na správné plnění společných úkolů všech organizačních jednotek, které spravuje. Pod generálním ředitelem jsou ředitelé, které právě generální ředitel jmenuje do této funkce. Tito ředitelé jsou v čele ve již více zmíněných vazebních věznicích, věznicích, ústavech pro výkon zabezpečovací detence a Středních odborných učilištích (zákon č. 555/1992 Sb.).

Zákon o vězeňské službě rozčlenil tuto složitou instituci do tří hlavních podkategorií, a to na: vězeňskou stráž, justiční stráž a v neposlední řadě na správní službu. Díky tomuto dělení vzniká definovaná a srozumitelná struktura vězeňského systému. Vězeňská a justiční stráž mají podobu ozbrojeného sboru, jak již název napovídá, správní služba neslouží jako ozbrojený sbor. První kategorií je tedy vězeňská stráž, jejímž hlavním úkolem je zajišťování bezpečnosti

zejména při eskortu osob v soudním řízení, které se nacházejí ve výkonu vazby, ale i osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Jak je již patrné, tato složka má přímý kontakt s osobami vězněnými, z čehož vyplývá i dohled na dodržování disciplíny a správné plnění úkonů. Dalším neméně důležitým úkolem je ochrana vazební věznice, s čímž souvisí zajišťování kázně a řádu daného vězeňského zařízení. Podobně jako u vězeňské stráže je hlavním úkolem druhého útvaru, kterým je justiční stráž, udržování pořádků a bezpečnosti. Zde se ovšem jedná o pořádek a bezpečnost zejména v prostředí budov soudů a na jiných místech, jako jsou například státní zastupitelství tak, aby zajišťovali jistotu klidného výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství. Zároveň příslušníci justiční stráže mohou být nápomocni v plnění povinností vězeňské stráže v mimořádných případech, kdy sama vězeňská stráž nemá možnost zajistit dostatečnou bezpečnost a hladký průběh daného úkonu. Tato výjimka může být udělena pouze se souhlasem ministerstva spravedlnosti České republiky. Poslední, avšak neméně důležitou kategorií je správní služba, která jak již bylo zmíněno není ozbrojenou službou vězeňského systému, ale spíše organizační složkou vězeňské služby. Její úkoly pokrývají vedení evidence, koordinují návštěvy vězněných osob, spravují dokumentaci a provádějí administrativní a jiné organizační úkony. Dále je v jejich kompetenci i výchovná a jiná odborná činnost. Pracovníci správní služby mají pravomoc rozhodovat ve správních řízeních a mohou být oprávněni i k plnění některých úkolů vězeňské stráže (Popelka, 2011).

3.3 Role vychovatele

Vychovatel je osoba, kterou lze chápat přinejmenším ve dvou základních rovinách. Tou první rovinou si můžeme představit kohokoli, nebo dokonce i cokoli, co nějakým způsobem vychovává. To znamená, že svým chováním nebo jednáním záměrně ovlivňuje daného člověka nebo celou skupinu. V rovině druhé se jedná o povolání, člověka s jasně vymezeným požadavkem na vzdělání, který je definován zákonem. Takový vychovatel se při výkonu své činnosti zaměřuje na sledování chování a jednání druhého člověka, ale zároveň sleduje i jejich postoje a názory (Bendl, 2015).

Vychovatel ve vězeňské službě je tzv. pracovník odborného zacházení, který musí splňovat minimálně vyšší odborné vzdělání pedagogické, nebo jiné vyšší odborné vzdělání doplněné specializačním pedagogickým studiem, nebo doplňkové pedagogické studium. To lze ale pouze za předpokladu, že bylo zahájeno před platností zákona č. 563/2004 Sb. (zákon č. 563/2004 Sb.). Vzhledem k požadované odbornosti pro práci vychovatele prochází každý nově nastupující pracovník na tuto pozici vzdělávacím kurzem, který slouží k seznámení

a proškolení pracovníka ve všech ohledech potřebných pro vykonávání této profese. Zejména se jedná o oblast zákonů a interních předpisů, v trendech a pojetí práce s vězňenými osobami, správné užití znalostí z pedagogiky a psychologie a v neposlední řadě také umění respektování lidských práv vězňených osob, komunikačních strategiích, dovednostech a další (VSČR, 2023).

„K měření efektivity odborného působení (či k měření efektivity trestní politiky jako takové) je mezinárodně využívána míra kriminální recidivy, která představuje kritérium (ne)úspěchu odborných intervencí“ (Dirga, 2020, str. 113).

Jedná se o jednoho pracovníka z týmu specialistů, jehož hlavní úlohou je souhrnná výchovná činnost, vzdělávací, diagnostická a preventivní, která je zaměřená na socializaci, resocializaci a reedukaci odsouzeného (VSČR, 2023). Vychovatel je při přijímání do výkonu trestu přidělen odsouzený jedinec. Od této chvíle spadá pod daného vychovatele a hlavní úlohou vychovatele je tyto jemu svěřené odsouzené pedagogicky usměrňovat. Sledovat skupinovou dynamiku a znát sociální vztahy a vazby v dané skupině nebo v přiděleném oddílu odsouzených. Dále se podílí na sestavení odborných programů zacházení pro jeho svěřené odsouzené a dle svého odborného zaměření vede v těchto programech aktivity, monitoruje docházku a kvalitu zapojování se v programech zacházení svých svěřených odsouzených a zároveň se zaměřuje na změny v chování a vystupování, také se snaží vyhovující změny podporovat a stabilizovat (VSČR, 2023). Odborní zaměstnanci shledávají nárůst administrativní práce jako důsledek nezdárného zavádění teoretických ideálů do praxe. Tato zvýšená expanze administrativní práce je často zaměstnanci shledávána jako nechtěný důsledek časové tísně. Díky čemuž tato skutečnost poukazuje na to, že deprivaci ve vězeňském prostředí nepocítují pouze vězni, ale také zaměstnanci, kteří se často musí vypořádat se zvýšenou administrativní zátěží. Tento problém signalizuje potřebu efektivnějších řešení a lepší aplikace některých opatření ve vězeňské praxi (Dirga, 2020).

Vychovatel je civilním zaměstnancem věznice, což znamená, že svoji profesi vykonává v civilním oblečení a jeho práce je prováděna ve směnách ranních nebo odpoledních (VSČR, 2023).

3.4 Programy zacházení

Program zacházení slouží především pro poskytování systematických a pečlivě plánovaných aktivit, které mají za cíl pozitivně ovlivnit a podpořit osobní rozvoj odsouzeného během pobytu ve vězení. Cílem tohoto programu je nejen vést odsouzené k plnému přijetí odpovědnosti za spáchanou protiprávní činnost, ale také snaha o jeho hlubší uvědomění

a pochopení důsledků a vážnosti jím spáchaných trestných činů. V rámci programů zacházení jsou jasně stanoveny specifické cíle, kterých se odsouzený snaží dosáhnout, a také jsou jasně definovány metody, které budou použity ke správnému dosažení daných cílů. Výběr daných metod je uskutečňován zejména s důrazem na jejich vhodnost a předpokládanou účinnost pro danou konkrétní situaci a potřeby jednotlivých odsouzených osob. Nedílnou součástí programů zacházení je také poskytování strukturovaného a podpůrného prostředí pro rehabilitaci a resocializaci odsouzených. Jejich průběh je zajišťován s ohledem na respektování individuálního růstu jednotlivých odsouzených a jejich potřeby. Cílem těchto programů je tudíž i poskytnutí příležitosti k přípravě na úspěšný návrat do společnosti. Program zacházení jednoznačně souvisí i se zaměstnáváním odsouzeného, a proto je v tomto programu i uveden způsob zaměstnávání, nebo další činnosti, které by mohly být nápomocny k osvojení zdravých vzorců chování pro další samostatný způsob života po propuštění z vězeňského zařízení. V průběhu programu zacházení je sledován především postup odsouzeného a jeho cílenou minimalizaci zjištěných rizik, která měla nebo mohla mít vliv na páchanou trestnou činnost, anebo by mohla mít vliv na recidivu v páchání trestné činnosti po propuštění (VSČR, 2024).

Program zacházení se člení na pět základních podskupin dle zaměření. Jedná se o pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, zájmové aktivity, speciálně výchovné aktivity a v neposlední řadě oblast utvářené vnějších vztahů (vyhláška 345/1999 Sb.).

Pokud bychom se podívali blíže na jednotlivé směry těchto programů, tak si je můžeme blíže popsat takto:

- 1) Pracovní aktivity programu zacházení – jedná se o takové aktivity, které zajišťují chod a každodenní provoz věznice, zaměstnávání jako takové nebo pracovní terapie pod vedením odborného pracovníka vězeňské služby (vyhláška 345/1999 Sb.).
- 2) Vzdělávací aktivity programu zacházení – hovoříme-li o vzdělávacích aktivitách, myslíme tím aktivity organizované již zmíněnými středními odbornými učiteli, dále vzdělávání, které zajišťují odborní zaměstnanci věznice v oddělení výkonu trestu anebo vzdělání v korespondenčních kurzech a školách České republiky (vyhláška 345/1999 Sb.).
- 3) Zájmové aktivity programu zacházení – tyto aktivity opět vedou odborní zaměstnanci věznice, kteří mají potřebné odborné vzdělání. Jde jak o individuální, tak skupinovou formu řízené činnosti, které má za cíl zejména rozvíjet vědomosti a sociální dovednosti odsouzeného (vyhláška 345/1999 Sb.).

- 4) Speciálně výchovné aktivity – zde se nejedná pouze o speciálně výchovné aktivity, ale také aktivity sociální, psychologické ale i vedené cílené terapeutické působení ze strany odborného zaměstnance věznice na odsouzeného. Toto terapeutické působení se specializuje na příčiny a důsledky páchaní trestných činů, rizika, osobnost nebo postoje, myšlení a chování odsouzeného člověka (vyhláška 345/1999 Sb.).
- 5) Utváření vnějších vztahů – jedná se o pravidelné poskytování informací z vnějšího světa, které je utvářeno formou besed, na které odsouzení dochází. Jedná se též o udržení kontaktu s nejen vnějším prostředím, ale také lidmi mimo svět vězeňské služby, proto mohou být v tomto programu zacházení uskutečňovány návštěvy památek a jiných kulturně přínosných míst (VSČR, 2023).

Abychom mohli vnímat jakýkoli již zmíněný program zacházení za úspěšný, musí být splněno několik zásadních faktorů. Jedním z těch nejhlavnějších z nich je například dostatek odborného personálu, který má dostatečnou kvalifikaci na práci s odsouzenými vězni a dostatečnou motivaci proto, aby jeho práce byla odváděna s očekávanou kvalitou. V programu zacházení nepracuje jen jeden zaměstnanec věznice, ale podílí se na té práci odborně sestavený tým, ve kterém se nachází speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel a dozorcí, kteří mají speciální přípravu na tuto práci. Aby vychovatel nebyl ve své práci přetížen, na práci jednoho může spadat nejvíce dvacet odsouzených vězňů (MSČR, 2017).

3.5 Zacházení s vězni

Vězeňství u nás funguje dle trestní politiky České republiky jakožto demokratického státu, z čehož vyplývá, že i přístup zacházení s vězněnými osobami vychází z respektu k lidským právům a svobodám. Cílem trestní politiky je také ochrana občanů a jedinců pohybujících se na území našeho státu před fyzickou, psychickou nebo materiální újmou způsobenou porušováním právních norem a předpisů. Proto není účelem trestu odnětí svobody jen segregace osob porušujících tyto právní normy a předpisy, ale zejména i snaha o řádné napravení pachatele těchto činů a následné zabránění recidivy při propuštění do svobodného života (MSČR, 2017).

Při zacházení s vězni je nezbytné aplikovat programy a principy, díky jejichž cílům je možné nejen udržet pořádek a disciplínu, ale zároveň podporují rehabilitaci a úspěšný návrat do společnosti. Těmito programy myslíme režimové, pracovní, vzdělávací, volnočasové, terapeutické a extramurální aktivity. Každý jeden z uvedených programů má vymezený cíl

a přínos pro celkovou rehabilitaci. Uvedené režimové programy poskytují ucelený řád, slouží jako prostředek pro udržení rutiny, která je v tomto případě nezbytná pro psychickou stabilitu a pohodu. Dalším důvodem důležitosti je rozšíření či nové získání dovedností vězňů, která posléze může hrát klíčovou roli v nalezení a získání zaměstnání po propuštění. Pro zvýšení úspěchu nalezení vhodného zaměření a úspěšnosti v budoucnosti jsou důležité vzdělávací programy, ve kterých je možnost získání nových kvalifikací. Volnočasové aktivity hrají významnou roli především v rozvoji zájmů či pouhé zábavě, která má pozitivní dopad na duševní pohodu a psychickou stabilitu. Pokud by ovšem nestačily volnočasové aktivity, mají vězni možnost terapeutických programů, které poskytují podporu a emocionální stabilitu. Napomáhají v řešení osobních problémů nebo traumat. Extramurální aktivity poskytnou odsouzeným účastnit se činností mimo vězeňské prostředí, což je zásadní krok v přispění k jejich resocializaci a přípravě na návrat do společnosti. Vyjma těchto programů je důležité takové zacházení s vězni, které bude vycházet z principů reality. Simulace života mimo vězeňské prostředí taktéž připravuje vězně na život mimo vězeňské zdi. Je podstatné věnovat se takovým aktivitám, které podporují vězně nejen k přípravě, ale i k úsilí k vlastní nápravě. Neméně důležité je uplatňování principu security, který má za cíl zajišťovat bezpečnost jednak vězňů, ale i vězeňského personálu a rovněž umožní efektivní monitorování a řízení vězeňského prostředí (Popelka, 2011).

Další kategorií jsou takzvané speciálně výchovné aktivity, které zahrnují značné množství terapeutických a tréninkových aktivit, které jsou opěrným bodem pro řešení krizových situací a terapii. Hlavním cílem těchto aktivit je náprava sociálně deviantního chování a jednání. Jedna z metod, která se při tomto výcviku používá, je například projektivní metoda triptych, díky níž je pro jedince snazší vypořádat se s minulostí, přítomností a očekávanou budoucností (Fischer, 2024).

Dle Koncepce vězeňství do roku 2025 se setkáváme se zásadním problémem zejména v počtu odborných zaměstnanců a vychovatelů, který je nedostatečný. Dalším z problémů by mohlo být samotné ubytování vězněných osob, kdy se často setkáváme s různě velkými místnostmi, které se nachází vedle sebe na dlouhých chodbách věznic. Na těchto pokojích je umístěno několik odsouzených osob, přičemž nedochází k dostatečnému odloučení za účelem zabránění vzniku skupin, které se negativně ovlivňují. Můžeme se domnívat, že bez dostatečné diferenciací nemusí docházet k tak kvalitnímu postupnému snižování rizik recidivy a samozřejmě je snížena i individualizovaná práce s jednotlivci (MSČR, 2017).

Ústavní zvyklosti nejsou formálními kodifikovanými právními normami, které by byly vytvořené legislativní činností parlamentu. Jsou spíše jakýmsi nepsanými pravidly, která

vznikala díky prožití praxi. Tyto konvence mohou mít velký dopad na ústavní dokumenty. Pokud hovoříme o vězeňském prostředí, můžeme přirovnat daná nepsaná pravidla k neformálním normám mezi vězni. I přestože nejsou tyto normy formálně schváleny vedením věznice, můžeme předpokládat, že mohou regulovat jednání vězňů stejně efektivně jako oficiální předpisy (Brunclík, 2023).

Výzkumná část

Výzkumná část této bakalářské práce je zaměřena na analýzu vztahů mezi vězněm a vychovatelem v prostředí vězeňské služby. Důraz je kladen na pohled jedince, který si prošel trestem odnětí svobody. Praktická část práce je klíčová pro porozumění dynamiky těchto vztahů a identifikaci faktorů, které je ovlivňují.

Zkoumání daných vztahů je zásadní vzhledem k tomu, že může přispívat k lepšímu porozumění potřebám vězňů a roli vychovatelů ve vězeňském systému. Poznatky získané z tohoto šetření mohou sloužit jako základ či jako inspirace pro snahu zlepšit programy zacházení a celkové prostředí ve věznicích, což by mohlo vést ke snížení recidivy a snazší reintegraci vězňů do společnosti.

4 Cíle výzkumu a formulace výzkumných otázek

Hlavním cílem výzkumného šetření je zajištění specifík vztahu mezi vězněm a vychovatelem v prostředí vězeňské služby a následně získání přehledu o faktorech, které mohou tento vztah ovlivňovat. Účelem výzkumného šetření je uskutečňování rozhovorů s lidmi, kteří si prošli trestem odnětí svobody po dobu alespoň šesti měsíců, a tak získat informace o jejich zkušenostech a perspektivách na vztah s vychovateli. Díky rozhovoru chceme dále zjistit, jaké faktory přispívají k úspěšnému nebo problematickému vztahu mezi vězni a vychovateli a jaké metody a přístupy mohou být nápomocny ke zlepšení těchto vztahů, aby bylo dosaženo efektivního resocializačního procesu.

Rozhovor, známý také pod pojmem interview, je jednou z velmi často využívaných metod ve vědeckém zkoumání a prolíná se napříč různými vědními obory. Tato technika se používá zejména k získávání hlubších vhledů do myšlenek, pocitů, prožívání, názorů a zkušeností účastníků výzkumného šetření v rámci zkoumaného tématu. Dále rozhovor umožňuje integrovat s účastníky studie a pomoci jim pochopit a získat rozmanitou perspektivu v rámci pozorovaných jevů. Tento kvalitativní přístup se ukázal jako důležitý nástroj pro sběr dat a porozumění sociálním procesům a interakcím (Reichel, 2009).

Cíl výzkumu: cílem výzkumu je analyzování vztahu mezi vězněm a vychovatelem a určení, jaké faktory ovlivňují dané vztahy v kontextu vězeňského systému. Na základě stanoveného cíle výzkumu je pro tento výzkum definována jedna hlavní výzkumná otázka.

1. Jaké jsou klíčové faktory ovlivňující vztahy mezi vězni a vychovateli v prostředí vězeňského systému?

Na základě této otázky byly dále generovány otázky použité pro rozhovor. Po zodpovězení dotazu byl prostor na konkrétnější doptávání na podrobnější informace. Otázky byly strukturovány v závislosti na snadnější a jasnější vymezení faktorů, které ovlivňují zkoumaný jev.

5 Metodologie výzkumu

„Metodologie vytváří rámec a bázi pro ukotvení výzkumu a pro jeho orientaci“ (Ochrana, 2019, str. 20). Metodologie výzkumu je klíčovou částí odborné práce. Tato kapitola se zaměří na výběr výzkumné strategie zvolené autorkou, detailně popíše výběr účastníků a techniky sběru dat. Rovněž budou zmíněna omezení výzkumu a přehled metod použitých pro analýzu a zpracování získaných dat.

5.1 Kvalitativní výzkum

Pokud hovoříme o kvalitativním výzkumu, badatelé se nejčastěji spoléhají na tři základní typy dat, kterými jsou rozhovory, pozorování a dokumenty. Při procesu sběru dat prostřednictvím rozhovorů se zaměřují zejména na podrobné a hloubkové rozhovory s jednotlivci, popřípadě se skupinami. Tyto typy umožňují získání bohatých a komplexních informací o subjektivních zkušenostech. Pozorování nám pak poskytuje náhled na chování a interakce v přirozeném prostředí jedince, což umožňuje zaznamenání detailů, které by za jiných okolností nemusely být viditelné, či by mohly být přehlédnuty. Neméně důležitým zdrojem dat mohou být také dokumenty, jako jsou například oficiální záznamy či deníky a jiné texty, které poskytují další perspektivu k tématu výzkumu. Tato práce zejména se slovy je zásadní pro kvalitativní přístup a hloubkovou analýzu a následnou interpretaci lidských zkušeností. Kvalitativní přístup umožňuje hlubší vhled do komplexních sociálních a psychologických procesů (Švaříček, 2007).

5.2 Charakteristika účastníků výzkumu

Aby byl proces výzkumu úspěšný, je klíčovým bodem zvolení vhodných účastníků výzkumu. Proto jsem se v této práci rozhodla pro záměrný kriteriální výběr jedinců, což je typický jev pro kvalitativní výzkum. Díky tomuto přístupu jsem měla možnost vybrat takové účastníky výzkumu, kteří jsou nejen vhodní pro zkoumanou problematiku, ale také mají potřebné vědomosti a zkušenosti. Takovým způsobem jsme schopni zajistit, že náš výzkumný soubor bude schopen poskytnout relevantní a hluboké informace. Pro účely tohoto výzkumného šetření byl použit kvalitativní přístup a byly provedeny rozhovory s účastníky výzkumu, kteří si prošli trestem odnětí svobody. Výběr dotazovaných jedinců proběhl náhodně, přičemž byly použity jak osobní kontakty, tak oslovení prostřednictvím sociálních sítí. Díky tomuto přístupu byl získán různorodý vzorek účastníků s různými zkušenostmi.

5.3 Kritéria pro účast ve výzkumu:

1. **Prožití trestu odnětí svobody:** všichni dotazovaní účastníci museli mít zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody.
2. **Pohlaví:** zahrnutí jsou jak muži, tak i ženy, díky čemuž je pravděpodobnost získání širší perspektivy.
3. **Věk:** snažila jsem se zahrnout jedince různých věkových kategorií tak, aby byla zohledněna různorodost zkušeností.
4. **Délka trestu:** účastníci výzkumného šetření měli různorodé délky trestu odnětí svobody, což přispělo k různorodosti zkušeností.
5. **Různé typy vězeňských zařízení:** účastníci absolvovali výkon trestu odnětí svobody v různých zařízeních.

5.4 Postup sběru dat

Při sběru dat bychom měli věnovat pozornost především nástrojům a postupům, které se využívají při shromažďování informací. Pokud využíváme pro sběr dat rozhovory, je důležité se rozhodnout, kde budou probíhat a jak zajistíme jejich záznam (Punch, 2008). Zároveň můžeme konstatovat, že rozhovor je jednou z nejčastěji využívaných metod v kvalitativních výzkumných strategiích (Hricová, 2023).

1. Kontaktování účastníků výzkumu

- a. **Osobní kontakty:** část účastníků výzkumu byla vybrána na základě osobního kontaktu, vzhledem k tomu, že se nacházeli v mém okolí, zároveň splňovali kritéria potřebná k výzkumu.
- b. **Sociální síť:** druhá část dotazovaných byla oslovena prostřednictvím sociálních sítí, kdy jsem zveřejnila dotaz o hledání jedinců s potřebnými zkušenostmi, přičemž se mi tyto účastníci ozvali sami na základě mého dotazu.

2. Organizace rozhovorů

- a. **Domluva termínu:** s každým účastníkem výzkumného šetření jsme se předem domluvili na vhodném termínu a místě pro uskutečnění rozhovoru, přičemž jsem respektovala jejich časové možnosti a preference.
- b. **Provedení rozhovorů:** rozhovory byly provedeny po domluvě buď prostřednictvím osobního setkání, nebo online, v závislosti na možnostech.

Rozhovory byly nahrávány (se souhlasem) a následně přepsány pro potřeby analýzy.

3. Etické aspekty

- a. **Anonymita a důvěrnost:** všichni účastníci byli informováni o účelu výzkumu a byla jim zajištěna anonymita. Byli požádáni o souhlas s nahráváním rozhovorů a použitím jejich výpovědi pro výzkumné účely.
- b. **Dobrovolnost:** účast na rozhovorech byla zcela dobrovolná a účastníci měli možnost rozhovor kdykoli ukončit, nebo odmítnout odpovědět na některé otázky.

Celkově byla získána data od tří účastníků výzkumu, kteří poskytli cenné a různorodé pohledy na vztah mezi vězněm a vychovatelem. Tyto rozhovory tvoří základ pro analýzu a formulaci závěru této bakalářské práce.

5.5 Analýza a zpracování dat

V této části si podrobněji popíšeme proces analýzy dat z rozhovorů s vězni ohledně jejich vztahu a postoji k vychovatelům / vychovatelkám v prostředí vězeňské služby. K tomu, abychom lépe porozuměli této dynamice byla použita metoda otevřeného kódování, která umožnila dostatečný vhled a systematické, pečlivé zkoumání rozhovorů. Otázky byly sestaveny s pečlivostí tak, aby byl splněn jejich cíl získat komplexní pohled na tuto dynamiku. Každá jedna z otázek byla vybrána s ohledem na její schopnost přispět k odpovědi na hlavní výzkumnou otázku. Důraz byl kladen především na otevřené otázky, které měly účastníkům výzkumného šetření poskytnout dostatečný prostor na vyjádření svých postojů, názorů a zkušeností. Analytický proces byl prováděn systematicky, což usnadnilo strukturované a logické zpracování informací. Výsledky tohoto analytického procesu přinášejí důležité poznatky a aspekty ve vztahu mezi jedincem odsouzeným a vychovatelem v kontextu vězeňského prostředí, které mohou informovat následující výzkumy a strategie pro zlepšení kvality života vězňů.

Již zmíněné otevřené kódování „*je považováno za elementární postup zpravidla ve všech analytických postupech*“ (Chrastina, 2019, str. 194). Tento proces kódování je široce rozšířený především díky svému zakotvení v teorii a výzkumu. Kódování je důležitou fází, během níž se data a informace systematicky uspořádávají a následně interpretují a spojují do soudržného celku. Základem tohoto procesu jsou tzv. kódy, které můžeme chápat jako určitá označení, která výzkumník využívá k identifikaci a ke kategorizaci určitých hledisek dat. Kódování se obvykle

využívá na materiály v textové podobě, jako mohou být například záznamy rozhovorů nebo jejich přepisy, ale může zahrnovat i jiné formy dat, jako jsou obrázky nebo videa. U kvalitativní analýzy se také setkáváme s důrazem na to, co je implicitní nebo neřčené, a snažíme se porozumět hlubšímu významu za povrchními projevy (Chrastina, 2019).

6 Výsledky

Tento oddíl má za úkol prezentovat výsledky provedeného výzkumu. Jeho záměrem je poskytnout podrobný přehled toho, co bylo dosaženo během průběhu výzkumu, a usnadnit posouzení závěrů a výsledků celé práce. Zde budou detailně popsány zjištěné informace, jejich interpretace a relevance pro zkoumanou problematiku. Tímto způsobem se čtenářům poskytne podrobný vhled do procesu výzkumu a jeho výsledků, což jim pomůže lépe porozumět celkovému přínosu práce. Dotazované osoby jsou zde uvedeny anonymně z důvodu etických aspektů, a proto každému z účastníků výzkumného šetření byla přidělena zkratka Ú (účastník). K písmenu pak bylo přiřazeno číslo dle toho, v jakém pořadí byly tyto rozhovory uskutečňovány. Následně se budeme tedy setkávat se zkratkami Ú1, Ú2, a Ú3.

Kategorie	Kódy	Popis
Vztah s vychovatelem	<ul style="list-style-type: none"> Negativní interakce Pozitivní vztah Neutrální vztah 	<ul style="list-style-type: none"> Interakce mezi vězni a vychovateli bývají negativní a vězni se jim často raději vyhýbají. <p>„At' už prostě když jsem po nich něco potřeboval tak se chovali arogantně nebo prostě mně to nezařídili, takže radši si ty věci zařizuju sám, asi tak bych to popsal ten vztah.“</p> <ul style="list-style-type: none"> Vztahy mezi vězni a vychovateli mají být založeny na respektu a důvěře. <p>„... a tam prostě nikdy asi nezapomenu na paní vychovatelku“</p> <ul style="list-style-type: none"> Interakce jsou minimální, vychovatelé často neprojevují zájem.
Kvalita vztahu	<ul style="list-style-type: none"> Podpora 	<ul style="list-style-type: none"> Vychovatelé poskytují psychickou podporu a motivaci zejména projevením zájmu o daného vězně. <p>„jsem si její slova a prostě rady dávala prostě do hlavy“</p>
Posílení/ oslabení vztahu	<ul style="list-style-type: none"> Neochota Osobní kontakt 	<ul style="list-style-type: none"> Neochota pomoci a minimální kontakt oslabuje vztah mezi vězněm a vychovatelem. <p>„vychovatel s váma má pracovat a nějakým způsobem se s váma bavit jako s člověkem, a ne prostě bejt na vás povýšenej a arogantní.“</p> <p>„jsou vychovatelé, který maj všechno na háku, který pro vás ve finále neudělaj vůbec nic“</p> <p>„já jsem prostě měla z ní strašnej strach“</p> <ul style="list-style-type: none"> Psychická podpora naopak vztah posiluje. <p>„vychovatelé , když to řeknu blbě, jako kamarádský, ale jako to je velmi zřídka“</p>

Přání změny	<ul style="list-style-type: none"> • Osobní přístup • Efektivita a pořádek • Sportovní a pracovní aktivity 	<ul style="list-style-type: none"> • Vězni by ocenili, pokud by o mě vychovatelé projevovali větší zájem. <i>„prostě dávání najevo, že mě registruje jo, jo, prostě dávání najevo že se zajímá prostě o toho člověka“</i> • Přáním by bylo i mít ve vychovatelích větší jistotu a menší strach z případných interakcí. <i>„když jako ano choděj, buzerujou vás prostě za postele toto tamto, ale je to třeba přehnaný že tam máte fakt malou vlnku na tý dece“</i> <i>„A asi bych tak nevyhrožoval že prostě lidem zarazím vycházky, to aby se mohli scházet třeba s rodinou a takový“</i> <i>„Nám tam v tý věznici nedovolili nic snad prostě“</i> • Vězni mají zájem o efektivitu a pořádek. <i>„Aby tam bylo čisto, aby ty lidi fungovali“</i> <i>„Mělo by to být všechno stejnoprávní“</i> <i>„...na pořádek, a na to abych si svoji práci dělal pořádně...“</i> <i>„bych se o ty lidi asi zajímal a snažil se jim nějakým způsobem pomoci“</i> • Vězni také projeví zájem o více sportovních a jiných zájmových aktivit. <i>„nějaký sportovní činnosti jako pro ně vymejšlet“</i>
-------------	---	--

Tabulka 1 – Kategorie a kódy

Kategorie č. 1 – Vztah s vychovatelem

Prvním kódem této kategorie jsou **negativní interakce**, které se objevují ze strany vychovatelů, a z tohoto důvodu se samotní vězni snaží nějakému kontaktu, potažmo vztahu s vychovatelem, předejít tím, že si potřebné věci snaží zařizovat sami bez jejich pomoci, což například uvedl Ú1. *„snažím se s nima přijít do kontaktu úplně co nejmiň. Ať už prostě když jsem po nich něco potřeboval tak se chovali arogantně nebo prostě mně to nezařídili, takže radši si ty věci zařizuju sám“*. Jak z rozhovorů vyplývá, a uvedl to i Ú2, *„měla přísnou paní vychovatelku, a potom jsem teda přecházela jakoby na ty patra a pak jsem se dostala jakoby na to předvýstupní oddíl a tam prostě nikdy asi nezapomenu na paní vychovatelku no. Tam prostě byla fakt hodná no.“* Vždy záleží na konkrétní osobě a na tom, jak je schopná jedince ve výkonu trestu zaujmout, a co jim mohou nabídnout. Ú3 uvedl: *„Já jsem za vychovatelem nechodil, jenom když jsem vyloženě něco potřeboval.“*

Druhým kódem v této kategorii je **pozitivní vztah**, který by měl být založen zejména na vzájemné důvěře a respektu mezi oběma stranami. Ú2: *„Takže strasně dobrej vztah jakoby jo, jak říkám, prostě ji budu mít na celej život prostě v srdci.“* Můžeme pozorovat, že se ale nachází mezi vězni a vychovateli i **neutrální vztahy**, konkrétně Ú3: *„No, takovej neutrální.“*

Já jsem nikdy nebyl jakoby, abych si s někým jako povídal nebo něco, jo, jako prostě nějak mě to nezajímalo.“. Tento neutrální vztah je však zejména na straně vězně, nikoli vinou na straně vychovatele.

Kategorie č. 2 – Kvalita vztahu

Vychovatelé svým pozitivním přístupem a jednáním vzbuzují u odsouzených osob podporu a motivaci ve zlepšování a v pracování na sobě samotných. **Podpora** je také kódem druhé kategorie. Podporu vězni vnímají také zájmem o jejich osobu, poskytnutím rad jak do budoucna, tak i ve výkonu trestu. Ú2: *„prostě jsem si její slova a prostě rady dávala prostě do hlavy a prostě jsem jakoby dokázala to, že jsem prostě šla na jednu třetinu jakoby domů“*. Ú3 uvedl: *„Nějak jsem s ním do toho kontaktu přišel, ve vši slušnosti a prostě když on něco potřeboval, tak jsem vyhověl.“*

Kategorie č. 3 – Posílení/oslabení vztahu

V rámci třetí kategorie se jedná o kód **osobní kontakt**, který má vliv na kladné posílení vztahu mezi vězněm a vychovatelem. Vězni vnímají velmi pozitivně, pokud má vychovatel pozitivní, podpurný a přátelský přístup. Ú1 uvedl: *„Ale v Y jsem měl ty vztahy úplně suprový, takže tam to zas bylo o něčem jiným jo ale podle mě prostě ten vychovatel s váma má pracovat a nějakým způsobem se s váma bavít jako s člověkem.“* Zároveň Ú3 uvedl: *„A pak jsou tam takový jako vychotalé, když to řeknu blbě jako kamarádký, ale jako to je velmi zřídka.“* Z těchto výpovědí je zřejmé, že kvalita vztahu mezi vězněm a vychovatelem je silně ovlivněna způsobem komunikace a ochotou vychovatelů poskytovat podporu.

Na druhé straně je kód **neochota**, která se prolíná s osobním kontaktem v negativním slova smyslu. Vězni často cítí, že vychovatelé se k nim nechovají příjemně, ale spíše povýšeně a arogantně, což negativně ovlivňuje vzájemnou interakci. Ú1 uvedl: *„že když vy po něm něco potřebujete, tak to je jak když ho prostě rušíš jo, což si myslím že ten vztah zase prostě sráží dolů jo a už to asi i špatně to, že jako vězeň se tomu vychovateloj snažíte vyhejbat, že prostě s ním nechceš komunikovat, to asi jako taky trochu sráží ten vztah. Nechce s ním člověk komunikovat jo, protože se ten člověk chová arogantně, povýšeně a tváří se, jakože ho otravuješ a rušíš.“* Tento kód se objevil i u Ú3: *„jsou vychovatelé, který maj všechno na háku, který pro vás ve finále neudělaj vůbec nic“*.

Kategorie č. 4 – Přání změny

Vězni by ocenili, pokud by o ně vychovatelé projevovali větší zájem, a **osobní přístup**. Větší vnímavost ze strany vychovatelů a angažovanost v životě vězňů by pomohla k prohloubení pozitivního vztahu. Ú1: *„Jo, prostě dávání najevo, že mě registruje jo, jo, prostě dávání najevo že se zajímá prostě o toho člověka, jak mu to funguje doma a todleto.“* Při osobním přístupu by vězni ocenili, pokud by se jednalo se všemi stejně. Ú2: *„Mělo by to být všechno stejnoprávný.“*

Zároveň je zřejmé, že v zájmu vězňů je i **efektivita a pořádek** ve věznici, se kterým souvisí i čistota. Ú3: *„Ale jako každopádně bych kladl důraz na to, aby ten oddíl, kterej mám nastrosti, žejo, tak aby fungoval. Aby tam bylo čisto, aby ty lidi fungovali.“* Tento stejný kód se opakuje i u Ú1: *„Tak samozřejmě bych asi chtěl, aby byl na oddíle nákej pořádek určitej.“* V neposlední řadě uvedli sportovní a pracovní aktivity, o které vězni projevíli zájem, a považují tyto činnosti za důležité pro svůj osobní rozvoj a zejména psychickou pohodu. Ú3 uvedl: *„aby chodili do práce, snažil bych se prostě žejo, aby to bylo dobrý, aby to mělo pro ně nějaký přínos. Pokusil bych se nějaký sportovní činnosti jako pro ně vymejšlet, a takovýdle věci.“* Je zřejmé, že osoby ve výkonu trestu potřebují ve větší míře zájem o vlastní osobu a podporu ze strany vychovatelů, efektivní a spravedlivý přístup a navýšení možností ke sportovním a k pracovním příležitostem.

7 Diskuze

Výzkumné šetření bylo směřováno především na naplnění výzkumné otázky, která se zaměřovala na identifikaci klíčových faktorů, které ovlivňují vztahy mezi vězni a vychovateli v prostředí vězeňského systému. Na základě provedeného výzkumného šetření jsme identifikovali několik klíčových faktorů, které mohou mít zásadní vliv na kvalitu tohoto vztahu. Je důležité připomenout, že daný výzkum úspěšně dosáhl stanoveného cíle a poskytl odpovědi na výzkumnou otázku, díky čemuž nám umožnil hlubší vhled do dané problematiky.

Komunikace hraje klíčovou roli nejen při formování našich schopností a dovedností, ale zároveň nám je jazyk nápomocen je plně rozvinout (Boukalová, 2023). Zásadní roli, a tudíž je prvním klíčovým faktorem, hraje komunikace. Komunikace jako taková, jak z výzkumného šetření vyplývá, je zásadní při budování důvěry a celkového porozumění mezi vězni a vychovateli. Pokud se setkáme s efektivní komunikací, můžeme předpokládat, že nám umožní zejména otevřenou výměnu informací a pocit respektu.

Jako další neméně důležitý faktor byl identifikován osobní přístup, který je velmi důležitý, a je podstatné, aby pro kladný vztah zahrnoval empatii, porozumění a individuální podporu. S tím souvisí i angažovanost vychovatelů a jejich snaha účastnit se na životě vězňů, která je dalším důležitým faktorem, který plně doprovází i podpora poskytující i následnou motivaci v rámci rehabilitace a resocializace vězňů i samotného pozitivního vztahu.

Existuje mnoho obecných faktorů, které mohou ovlivňovat kvalitu života odsouzeného. Zásadním milníkem pro tyto jedince je však získat vhodné pracovní zařazení, díky kterému má vězeň nejen možnost si vydělat peníze, ale i se zlepšit například v nějaké dovednosti (Pinerová, 2021). Bez pozitivního vnímání kvality života nemůžeme předpokládat, že vznikne pozitivní vztah mezi vězněm a vychovatelem. Pro tento pozitivní vztah je v zásadě důležitá i psychická pohoda samotného vězně, který se díky svému protiprávnímu jednání ocitl v neznámém prostředí. Pro ulehčení této adaptace jsou důležité zájmové a odpočinkové činnosti, pod kterými si dle výzkumného šetření můžeme představit sportovní a pracovní aktivity.

Pro obě strany by bylo tedy výhodné vytvořit takový vztah, který bude chápající a vstřícný, zároveň ale bude od počátku jasně definovaný. To implicuje založení takového vztahu, který bude založen na porozumění a respektu mezi oběma stranami zároveň, ale současně musí být vymezeny jasné hranice a pravidla, která budou nápomocna pro vzájemné respektování a dodržování daných norem. Takový přístup umožní harmonicky a efektivně fungující vztah, ve kterém bude zachována struktura a integrita (Blažek, 2019). Podle výpovědí účastníků výzkumného šetření jsme zjistili, že takový přístup by byl vhodný pro fungování vztahů mezi odsouzenými jedinci a vychovateli. Lze tedy konstatovat, že klíčovými faktory, které zásadně

ovlivňují vztahy mezi vězni a vychovateli v prostředí vězeňského systému, jsou komunikace, osobní přístup, podpora a angažovanost vychovatelů. Tyto faktory představují zásadní vliv na atmosféru ve vězeňském prostředí.

Důležitým aspektem ve výzkumném šetření byly jeho limity. Jednou z nejzásadnějších limitací naší studie byla neúčast některých jedinců na výzkumu, i přes domluvení provedení rozhovoru. Tato skutečnost značně ovlivnila schopnost získat rozsáhlejší a reprezentativnější soubor dat, zároveň měla klíčový dopad na validitu výsledků. I přes snahu připomenutí domluvených schůzek a jejich termínů se někteří nedostavili a nepodalí žádné vysvětlení nebo omluvu. Vzhledem k nedodržení smluvených schůzek došlo k omezení rozsahu naší studie, což mohlo mít za následek ovlivnění přesnosti a relevance zjištění. Vzhledem k citlivé povaze tématu byla jako další limitační faktor také omezenost dostupných zdrojů informací a omezený přístup k některým datům. Tyto okolnosti mohly být příčinou negativního dopadu na celkovou šíři analýzy a interpretaci výsledků. Tudíž je naším doporučením pro budoucí výzkumy v této oblasti tyto limity zohlednit a důkladněji naplánovat nejen strategii náboru respondentů.

Naše výzkumné šetření, i přes veškeré limity, poskytuje nejen cenné poznatky o vztazích mezi vězni a vychovateli, ale také umožňuje možnosti realizace inovativních přístupů a intervencí v etopedické praxi. Jedním z prioritních přínosů je možnost využití zjištěných informací při intervenčních či jiných programech na posílení pozitivních vztahů ve vězeňském prostředí. Tyto programy by mohly mimo jiné zahrnovat i trénink vychovatelů v komunikačních dovednostech a konfliktním řešení, ale také podporu sociálního a emocionálního rozvoje osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Dále by naše výzkumné šetření mohlo poskytnout inspiraci pro další výzkum v oblasti etopedie a penitenciární péče. Tím, že jsme se pokusili identifikovat klíčové faktory mezi vězni a vychovateli, jsme vytvořili základ pro další studie, které by mohly zkoumat hlubší dopad těchto vztahů, jejich mechanismy a navrhnout efektivnější intervenční strategie pro práci s touto populací. Zároveň je jednou z dalších možností pro budoucí výzkum zkoumání vlivu dalších faktorů, jako jsou například dlouhodobé dopady vztahů mezi vězni a vychovateli na proces rehabilitace a resocializace. Tento přístup by umožnil otevřít vzhled do skutečnosti, jak pozitivní vztahy ve vězeňském prostředí dlouhodobě ovlivňují životy vězňů po propuštění a jak mohou pozitivně ovlivnit reintegraci do společnosti. Lze konstatovat, že další výzkum by mohl rozšířit poznání vztahů mezi vězni a vychovateli a jejich dynamiku, zároveň i přispět k efektivnějším intervenčním strategiím pro práci s vězni v rámci vězeňského prostředí.

Věříme, že naše práce přispěje k hlubšímu poznání této problematiky a poskytne užitečné informace pro další výzkum a praxi v oblasti etopedie ve vězeňství.

8 Limity výzkumného šetření

Limity výzkumného šetření můžeme jinými slovy nazvat jako bariéry a představit si, že ohraničují oblast působení vědecké práce (Švaříček, 2007). Limity studie mohou zahrnovat všechny vlivy, faktory nebo aspekty, které ovlivňují průběh výzkumu, nebo má jejich dopad na vliv sběru dat. Ať už se jedná o vnější faktory, jako jsou například sociální nebo kulturní změny, avšak se může ale jednat i o ekonomické faktory, které mohou ovlivnit chování a výpověď účastníků výzkumného šetření. Jedním z dalších limitujících faktorů může být paměť a přesnost účastníků, která může značně ovlivnit odpovědi a jejich interpretaci (Chrastina, 2019).

Zároveň se limity objevují jak na straně dotazovaných jedinců, tak ale i na straně autora práce. Pro mě, jakožto autorku výzkumného šetření to byla první zkušenost, což je důležitý aspekt, z něhož vyplývá, že samotné seznamování s výzkumnou metodou a jejím analyzováním to bylo „za pochodu“. S touto skutečností souvisí riziko toho, že některé otázky mohou být formulovány nepřesně, nebo mohou být nedostatečně vysvětleny. Důležitým limitem při tomto sběru dat byl i samotný počet účastníků výzkumného šetření, který byl nedostatečný, a proto výsledky tohoto výzkumu nemusí být tak přesné, a nedá nám to jistý pohled do všech vězeňských zařízení a samotné práce vychovatelů na sblížení se či pochopení a následné předávání podpory, jak bylo původně předpokládáno. V neposlední řadě bych ráda zmínila limit, který se pojí se sociálním očekáváním. Vzhledem k postavení většinové společnosti k jedincům odsouzeným k trestu odnětí svobody se můžeme setkávat s jevy, kdy se účastníci výzkumného šetření snaží vykreslit sebe jako jedince, který byl v právu, a nedokáže se podívat na situaci s dostatečným „nadhledem“.

Veškeré limity byly uspořádány do tabulky dle Chrastiny.

Limity studie – úrovně	Příklady limitů studie
Limity na straně výzkumníka	<ul style="list-style-type: none"> • První zkušenost autorky se zpracováním kvalitativního výzkumu • Zdravotní stav autorky • Seznamování se z metodologií v pozdních přípravách výzkumu • Neschopnost nashromáždit dostatečné množství odborných dat
Limity na straně případu/ případů	<ul style="list-style-type: none"> • Ochota vyprávět a podělit se se svými zkušenostmi • Neschopnost dodržení dohodnutých termínů • Zlehčování situace • Subjektivní sebeklam
Limity na straně užitého metodologického rámce	<ul style="list-style-type: none"> • Nízký počet účastníků výzkumného šetření • Kvalita dat • Subjektivita a interpretace výzkumníka • Uzavřený vězeňský systém • Etické a bezpečnostní aspekty
Limity na straně zkoumané, studované nebo vědecké reality	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatek publikovaných studií pro možnou komparaci s výsledky

Tabulka 2 – Limity výzkumu

Závěr

V této bakalářské práci jsem se primárně zaměřila na vztah mezi vězni a vychovateli ve vězeňském prostředí, což můžeme považovat za širokospektrální téma vzhledem k jeho ukotvení z různých teoretických a praktických hledisek trestního práva a vězeňské služby. Díky vymezení pojmu vztah jsme si mohli následně analyzovat interakce mezi vězni a vychovateli, ale i jinými zasahujícími aktéry v tomto tématu. V rámci vězeňského systému jsme se zabývali jak personálním zabezpečením vězňů, tak ale i rolí vychovatele a programy zacházení. To nám pomohlo lépe uchopit kontext, ve kterém se vztahy mezi vězni a vychovateli vyvíjejí. Definování účelu trestu odnětí svobody nám umožnilo lépe porozumět motivacím a přístupům jednotlivých stran interakce.

V rámci našeho výzkumného šetření jsme se zaměřili na vztahy ve věznici, konkrétně na průběh a funkci vztahů mezi vězněm a vychovatelem. Podařilo se nám zjistit, že kvalita vztahu mezi vězni a vychovateli je zásadním prvkem pro úspěšnou rehabilitaci, potažmo následnou resocializaci odsouzených osob k výkonu trestu odnětí svobody. Osobní přístup, efektivní komunikace a podpora ze strany vychovatelů je zásadní pro vybudování konstruktivního vztahu, který může mít pozitivní dopady. Zároveň jsme shledali potřebu zvýšení zájmu a angažovanosti ze strany vychovatelů, stejně tak ale i zvýšení možností účastnit se různých sportovních a pracovních aktivit, které jsou důležitým zdrojem psychického klidu a pohody, a které zároveň mají pozitivní dopad na osobní rozvoj osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Seznam literatury

- BEDNÁŘ, Vojtěch, 2013. *Sociální vztahy v organizaci a jejich management*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4211-3.
- BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.
- BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří, 2019. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2013-0.
- BOUKALOVÁ, Hedvika; CERHA, Ondřej; SEDLÁČEK, Mojmir a ŠIROVÁ, Eva, 2023. *Psychologie komunikace*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-271-1388-0.
- BRUNCLÍK, Miloš; HÁJEK, Lukáš a KUBÁT, Michal, 2023. *Nepsané hranice moci: ústavní zvyklosti v české politice*. Brno: Books & Pipes. ISBN 978-80-7485-276-3.
- DIRGA, Lukáš, 2020. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0848-1.
- FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří, 2024. *Sociální patologie: forenzněpsychologický rozbor vybraných sociálněpatologických jevů*. 3., rozšířené a aktualizované vydání. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-271-5078-6.
- HOCHOVÁ, Lucie, 2023. *Statistická ročenka*. Online. Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2023.pdf>. [cit. 2024-05-10].
- HRICOVÁ, Alena; ONDRÁŠEK, Stanislav a URBAN, David, 2023. *Metodologie v sociální práci*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3636-0.
- CHRASTINA, Jan, 2019. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5373-6.
- JANDOUREK, Jan, 2011. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0026-0.
- Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Online. Justice. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/12681/762277/Koncepce-vezenstvi.pdf/21e4adce-3e8b-48de-b2e4-2cca9d63475b>. [cit. 2024-05-11].

OCHRANA, František, 2019. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4200-0.

PINEROVÁ, Klára; LOUČ, Michal a HALUZÍKOVÁ BUŠKOVÁ, Kristýna, 2021. *Vězení jako zrcadlo společnosti: nerovný souboj vědy, politiky a humanity 1965-1992*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-2464-926-9.

POPELKA, Jiří, 2011. *Penologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2932-8.

Pracovník odborného zacházení ve vězeňství - vychovatel, 2023. Online. LINKEDIN. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/pulse/pracovni%C3%ADk-odborn%C3%A9ho-zach%C3%A1zen%C3%AD-ve-v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD--1c/>. [cit. 2024-06-17].

PUNCH, Keith, 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-468-7.

REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Sociologie (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠABATOVÁ, Anna, 2016. *Věznice*. Online. Veřejný ochránce práv. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf. [cit. 2024-05-12].

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOMÁŠEK, Jan, 2010. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2982-4.

Vazební věznice: Olomouc Program zacházení, 2024. Online. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>. [cit. 2024-06-17].

Věznice Karviná: Programy zacházení, ©2024. Online. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-karvina/sekce/programy-zachazeni>. [cit. 2024-06-17].

VYMĚTAL, Jan, 2004. *Obecná psychoterapie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 802-47-0723-3.

Zákony a vyhlášky

Úplné znění č. 84/1969 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, 1969. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-84>. [cit. 2024-05-12].

Vyhláška č. 345/1999 Sb. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, 1999. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>. [cit. 2024-05-12].

Zákon č. 169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, 1999. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>. [cit. 2024-05-12].

Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník, 2009. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>. [cit. 2024-05-14].

Zákon č. 555/1992 Sb. Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky, 1992. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>. [cit. 2024-05-14].

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2004. Online. Zákony pro lidi. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>. [cit. 2024-05-14].

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Kategorie a kódy	31
Tabulka 2 – Limity výzkumu	37

Seznam příloh

Příloha 1 – Seznam výzkumných otázek.....	44
Příloha 2 – Transkripce rozhovoru 1	45
Příloha 3 – Transkripce rozhovoru 2	47
Příloha 4 – Transkripce rozhovoru 3	49

Příloha 1 – Seznam výzkumných otázek

1. Jak byste popsal váš vztah s vychovatelem ve věznici?
2. Co mělo vliv na kvalitu vašeho vztahu?
3. Co váš společný vztah posilovalo, nebo naopak oslabovalo? Kdy došlo ke zlepšení a kdy ke zhoršení?
4. Co byste uvítal, kdyby bylo v rámci vztahu a komunikace jinak?
5. Kdybyste byl vychovatel vy, na co byste kladl důraz a proč?

Příloha 2 – Transkripce rozhovoru 1

1. Jak byste popsal váš vztah s vychovatelem ve věznici?

Ú1: *No, tak co bych k tomu řekl, tak asi jako lepší po tom vychovatelůj radši nic nechtit a vůbec se mu neukazovat na očích. Jako já jsem třeba měl vztah teďka s vychovatelem jo prostě snažim se s nima přijít do kontaktu úplně co nejmiň. Ať už prostě když jsem po nich něco potřeboval tak se chovali arogantně nebo prostě mně to nezařídili, takže radši si ty věci zařizuju sám, asi tak bych to popsal ten vztah. Jakoby já nevím, jak bych to vysvětlil, ale třeba v Y jsem to zas měl tak, že všechno jsem řešil s vychovatelkou cokoliv prostě jsem potřeboval, tak jsem za ní šel, bavil jsem se sní jako i o věcech co se týkaj doma a jako co mám v plánu třeba venku a takový ale pak v X to zas je úplně jako opačná strana mince jo, tam lepší prostě absolutně s nima nepřijít do kontaktu s těma vychovatelema. Protože jenom prostě vás buzerujou snažej se vás šikanovat zarážet vycházky, různě prostě za blbosti, jsou arogantní a povýšený prostě no, kdežto třeba v těch Y ta vychovatelka byla jako bavila se s tebou jak s člověkem, ne prostě jak s nějakým kusem hadru. To asi, to bych k tomu mohl říct takhle.*

2. Co mělo vliv na kvalitu vašeho vztahu?

Ú1: *Tak určitě jak ten vychovatel tu svoji práci bere, pokud toho vychovatele podle mě ta práce baví, tak se vám snaží pomoci, ale pokud toho vychovatele ta práce nebaví, tak prostě vás odsekává, nic vám nezařídí, jo třeba v X to fungovalo tak, že tam vychovatelé prostě celej den seděj u počítače, koukaj na filmy, na videa a pijou u toho kafe jo kdežto v Y prostě ta vychovatelka neustále pracovala, vypracovávala pochvaly a tak dále. Jo prostě a pracovala s těma vězněma třeba v X jako nějaký program zacházení nefunguje, kdežto v Y fungoval no, tam jako s váma ty vychovatelé nějakým určitým způsobem jako pracovali, ptali se co doma, jestli všechno v pohodě a takový. V X je tohle třeba vůbec nezajímá.*

3. Co váš společný vztah posilovalo, nebo naopak oslabovalo? Kdy došlo ke zlepšení a kdy ke zhoršení?

Ú1: *Tak jako rozhodně třeba když ten vychovatel něco po tobě potřebuje tak se k vám chová úplně normálně jo, ale opačná strana mince je ta, že když vy po něm něco potřebujete tak to je jak když ho prostě rušíš jo, což si myslím že ten vztah zase prostě sráží dolů jo a už to asi i špatně to, že jako vězeň se tomu vychovatelůj snažíte vyhejbat že prostě s ním nechceš komunikovat, to asi jako taky trochu sráží ten vztah. Nechce s ním člověk komunikovat jo, protože se ten člověk chová arogantně, povýšeně a tváří se jakože ho otravuješ a rušíš. Asi mě jako nenapadá co bych dál tadyhle k tomu, jo říkam já prostě měl ty vztahy s vychovatele třeba úplně na pytel. Ale v Y jsem měl ty vztahy úplně suprový, takže tam to zas bylo vo něčem jiným jo ale podle mě*

prostě ten vychovatel s váma má pracovat a nějakým způsobem se s váma bavit jako s člověkem a ne prostě bejt na vás povýšenej a arogantní. Prostě musí to bejt nějaká komunikace na úrovni asi.

4. Co byste uvítal, kdyby bylo v rámci vztahu a komunikace jinak?

Ú1: No třeba to když jsem si šel pro poštu, když mi teda náhodou něco přišlo, tak i po několika letech se mě ten vychovatel zeptá, jak se jmenuju. Kdežto v Y to ten vychovatel věděl nebo ta vychovatelka a věděla vo vás úplně všechno jo což jako třeba to bych uvítal. Aby se mě prostě neptal, jak se jmenuju. Jo, prostě dávání najevo, že mě registruje jo, jo, prostě dávání najevo že se zajímá prostě o toho člověka, jak mu to funguje doma a tohleto, víte jako pak v tom X prostě byl problém, že ten vychovatel o vás nevěděl vůbec nic, za co seš, nic. Kdežto v Y ta vychovatelka o vás věděla úplně všechno. Že prostě je v tom X ta práce ani nebaví a nechtěj vědět.

5. Kdybyste byl vychovatel vy, na co byste kladl důraz a proč?

Ú1: Na co bych kladl důraz? Tyjo,, kdybych byl vychovatel já jo. Tak samozřejmě bych asi chtěl, aby byl na oddíle nějak pořádek určitej. Aby mě samozřejmě vězni neotravovali s tím, co mají mezi sebou, protože to jako beru jako něco, co si maj řešit sami mezi sebou a tyjo asi bych se prostě nepletl do věci, do kterejch jakoby mně jako vychovateloj nic moc není no. Ale zas bych se o ty lidi asi zajímal a snažil se jim nějakým způsobem pomoci žejo. Když potřebujou třeba sehnat kontakt na někoho nebo tak, jo tak oni prostě jsou v tomhle někteří úplně neschopný, na to serou. Jako důraz, tak na pořádek, a na to abych si svoji práci dělal pořádně, na to bych kladl důraz. Protože to si myslím že, že tam chybí, že to tam není třeba v tom X. Kdežto jako v těch Y to tak bylo no. Jo, ale i když jako ano choděj, buzerujou vás prostě za postele toto tamto, ale je to třeba přehnaný že tam máte fakt malou vlnku na tý dece a už vás za to buzerujou. A asi bych tak nevyhrožoval že prostě lidem zarazím vycházky, to aby se mohli scházet třeba s rodinou a takový. To bych asi taky úplně takhle neďál, jo takže jako to je furt stejná pohádka, není to nároková věc, bla bla bla no. Takže tak

Příloha 3 – Transkripce rozhovoru 2

1. Jak byste popsal váš vztah s vychovatelem ve věznici?

Ú2: *Vztah s vychovatelem, no tak já jsem prošla různými patrama, protože jsem poprvé byla na nízkým stupni potom mě přeřadili na střední stupeň. Takže na prvním stupni to bylo trošku se mi zdálo přísnější, takže jsem měla přísnou paní vychovatelku, a potom jsem teda přecházela jakoby na ty patra a pak jsem se dostala jakoby na to předvýstupní oddíl a tam prostě nikdy asi nezapomenu na paní vychovatelku no. Tam prostě byla fakt hodná no. Takže strasně dobrej vztah jakoby jo, jak říkám, prostě ji budu mít na celý život prostě v srdci.*

2. Co mělo vliv na kvalitu vašeho vztahu?

Ú2: *prostě to, že prostě jsem si její slova a prostě rady dávala prostě do hlavy a prostě jsem jakoby dokázala to, že jsem prostě šla na jednu třetinu jakoby domů. Prostě jsem jako měla pořát jakoby v hlavě že prostě nesmím udělat žádnou chybu jo a prostě jak říkám jo, mám to prostě na celý život jo prostě venku když už jsem teďkon jako, já jsem prostě byla poprvé ve vězení a jak říkám, měla jsem ponaučení prostě snad na celý život no.*

3. Co váš společný vztah posilovalo, nebo naopak oslabovalo? Kdy došlo ke zlepšení a kdy ke zhoršení?

Ú2: *No tak zhoršení bylo to, když jsem jakoby když se blížilo jakoby tam prostě hlavně hrálo roli prostě ta psychika. Ona prostě byla fakt hodně důrazná u ní fakt prostě neprošlo jen tak všechno, jakože prostě ona prostě nám kladla všechno prostě do hlavy že musíme mít prostě všechno k tomu PPčku jo, tak jsem prostě furt přemýšlela, a říkala jsem si, já to prostě nedám, já neprojdou na to PPčko, prostě jsem si nevěřila no, takže tam jakoby byly takový i jako rozepře prostě, že byla jsem na ni naštvaná a že prostě jsem čekala na nějaký hodnocení, když prostě jsem tam byla poprvé tak jsem vůbec nevěděla co to vůbec je jo, no tak asi takhle to tam bylo.*

4. Co byste uvítal, kdyby bylo v rámci vztahu a komunikace jinak?

Ú2: *Tak bylo by mi příjemnější, kdyby mi prostě jakoby nevím já jsem prostě měla z ní strašnej strach protože jak říkám, ona byla strašně důrazná ta paní vychovatelka a prostě já jsem se vždycky musela zeptat milion osob a prostě pořád jsem nebyla o tom přesvědčená jo že prostě já půjdu domů. I když jsem byla prostě na tom předvýstupním oddíle, tam když jako vlastně jste, tak už máte jakoby vlastně krok domů žejo. Nevím no, nepopsatelný prostě pocity no.*

5. Kdybyste byl vychovatel vy, na co byste kladl důraz a proč?

Ú2: *Já bych jako nechtěla být v její kůži, ty vychovatelky.. protože nevím no, prostě všechny tam nejsou stejný jo, některý to prostě berou vážně, některý ne. Třeba ta paní vychovatelka ta*

tam může mluvit od rána do večera a prostě buď si to někdo veme prostě k srdci srdci a nebo prostě půjde tou cestou správnou a někdo ne no. Já nevím, tam je to prostě, tam můžete bejt na ně přísná, tam můžete prostě já nevím já neví prostě, asi to nedokážu popsat. Tam jsou jakoby různý jo, tam prostě některá je hodná, některá je prostě jo, není to o tom, že by někomu měla nadřezovat jo, to vůbec jako. Mělo by to být všechno stejnoprávny jakože, každej má jakoby nějaký svoje ty no, takže nevím. Ale jako nechtěla bych bejt na jejich místě. Nám tam v tý věznici nedovolili nic snad prostě takže nevím no, ty vychovatelky prostě musí být jakoby přísný žejo, nemůžou se prostě jakoby s těma vězeňkyněma prostě kamarádit. Tam prostě nemůžete nikomu věřit. Tam buď prostě si ten člověk veme tu radu tý vychovatelky a půjde tou cestou, nebo prostě neveme a pak se vrátí zpátky no. Já jsem si ty rady vzala prostě k srdci a pamatuju si její poslední slova když mi řekla, že mě tam prostě už nechce nikdy vidět. Ale já jsem tam byla za blbost jo, vlastně kvůli dětem že nechodili do školy jo, ale zas všechno jsem tam prostě pochopila no. Říkala mi i jaký to bude venku prostě jo, že to nebude jednoduchý. Já jsem se teda jako prostě tomu smála jo, ale ona fakt měla pravdu.

Příloha 4 – Transkripce rozhovoru 3

1. Jak byste popsal váš vztah s vychovatelem ve věznici?

Ú3: No, takovej neutrální. Já jsem nikdy nebyl jakoby, abych si s někým jako povídal nebo něco, jo, jako prostě nějak mě to nezajímalo. Prostě jsem si jel svoje, vztah no, nulovej si myslím, nic tam nebylo. Já jsem za vychovatelem nechodil, jenom když jsem vyloženě něco potřeboval, ale jinak prostě mě to nezajímalo žejo. Některý tam choděj a prostě lezou mu do prdele, ale já prostě jsem takovej nebyl no, spíš jsem tam prostě nechodil vůbec žejo.

2. Co mělo vliv na kvalitu vašeho vztahu?

Ú3: *Já nerad jakoby, já jenom lidi otravuju když něco potřebuju žejo, jinak jakoby žejo ono to slouží k tomudle, žejo, když člověk něco potřebuje, no ale já jsem v podstatě nic nepotřeboval od něj, žejo, takže já jakoby já jsem neměl potřebu si s ním pěstovat nějaký vztah, to vůbec, to tam na to byli jakoby jiný lidi, žejo. Nějak jsem s ním do toho kontaktu přišel, ve vši slušnosti a prostě když on něco potřeboval, tak jsem vyhověl, a to je celý. Bylo to minimální, jo. Když to řeknu jednoduše, my jsme měli třeba vychovatelku, která byla jakoby dobrá a my jsme tam chodili jakoby kouřit, měli jsme otevřený dvěře, spousta jakoby těch odsouzených si tam s ní povídalo, ale já spíš né prostě, nemám to takhle hozený s těmahle lidmasi prostě nerad povídám.*

3. Co byste uvítal, kdyby bylo v rámci vztahu a komunikace jinak?

Ú3: *Tak oni tam dělají nějaký ty komunity jo, ale to bych řek že bylo hodně dělaný na ty co přišli poprvé do výkonu trestu jo. Takový jako úplně čistý lidi, když to řeknu blbě.*

4. Co váš společný vztah posilovalo, nebo naopak oslabovalo? Kdy došlo ke zlepšení a kdy ke zhoršení?

Ú3: *To těžko říct prostě, tam jako jsou vychovatelé, který maj všechno na háku, který pro vás ve finále neudělaj vůbec nic, jo tak to je jakoby jedna třída a pak jsou tam vychovatelé, který jako udělaj, ale musíte je otravovat vyloženě a na to já taky nejsem. A pak jsou tam takový jako vychotalé, když to řeknu blbě jako kamarádský, ale jako to je velmi zřídla jo. Já říkám, já jsem se s tím nesetkal jo, já toho mám docela dost za sebou a myslím že to skončilo pro mě a chci to mít vypuštěný z hlavy a vlastně nevím, co natohle odpovědět, protože jak říkám, já vůbec jsem s nima jakoby nechtěl mít nic společnýho. Já jsem si šel odsedět svůj trest a já jsem s nima moc nechtěl.*

5. Kdybyste byl vychovatel vy, na co byste kladl důraz a proč?

Ú3: *Ježiši, víte, ono je blbý to, že já bych v životě vychovatelem prostě nemohl bejt a ani bych nechtěl bejt. Ale jako každopádně bych kladl důraz na to, aby ten oddíl, kterej mám nastarosti, žejo, tak aby fungoval. Aby tam bylo čisto, aby ty lidi fungovali, aby chodili do práce,*

snažil bych se prostě žejo, aby to bylo dobrý, aby to mělo pro ně nějaký přínos. Pokusil bych se nějaký sportovní činnosti jako pro ně vymyšlet, a takovýdle věci, když bych to bral jako z tohohle pohledu svýho, když bych to šel jako dělat. Ale říkám, v životě bych to nechtěl dělat a takových vychovatelů moc není no, já jsem jako spíš sportovně založený, mně jako hlavně zajímá sport, takže já bych jako ty odsouzený hodně vedl k tomu sportu jo. A samozřejmě do práce aby chodili no. Víte co, na tom oddíle, kterej jsem byl, tak tam museli chodit všichni do práce. My jsme měli jednu třeba vychovatelku, ta byla dobrá, ta jakoby ta s náma chodila do tělocvičny, ta s náma jako ty sporty dělala, když byla v práci. Ona nebyla sportovně založená, ale prostě tydle věci chtěla dělat. Tohle bylo její plus, ale byla prostě taková já nevím no, taková babička, možná na někoho působila hodná, já jako jsem s ní vůbec neměl problém. Nejsem problémovej člověk. Takže ona jakoby říkám, jí šlo o to, aby neměla hlavně problém s vedením na ni, to bylo pro ni prioritou, takže kladla důraz na to, samozřejmě na barákový, ty co to tam vedli vlastně ty vězně aby tam byl pořádek, klid, aby tam nebyl bordel aby nedělali průsery žejo.